

معیارها و استانداردهای ارزیابی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد

ظاهره فیضی* ، مسعود گرامی پور**

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین معیارهای اصلی و فرعی و استانداردهای کیفی و نمره‌گذاری پایان‌نامه‌های مکتوب رشته‌های علوم رفتاری (مدیریت، روانشناسی، علوم تربیتی و جامعه‌شناسی) دانشگاه پیام نور است. ۱۷۳ معیار ارزیابی پس از مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با متخصصان روش پژوهش و سنجش و اندازه‌گیری در قالب پرسشنامه‌ای با مقیاس لیکرت و رتبه‌بندی تنظیم شد. سپس به صورت تصادفی ساده ۱۱۲ تن از حدود ۲۰۰ تن از اساتید شاغل و مرتبط با دانشگاه پیام نور در رشته‌های یادشده به پرسشنامه پاسخ دادند. مقادیر آلفای کرونباخ برای پرسشنامه تدوین شده حدود ۰.۹۹ برآورد شد که نشان‌دهنده قابلیت اعتماد بالای مقیاس است. نتایج آزمون دو جمله‌ای نشان داد که با بیش از ۹۹ درصد اطمینان معیارهای تدوین شده از دیدگاه اساتید، مورد تأیید است. با استفاده از آزمون خی دو معیارهای اعتبار سنجی شده از دیدگاه اساتید در سه طبقه استاندارد پذیرش بدون اصلاح، پذیرش با اصلاح جزئی و پذیرش با اصلاح کلی طبقه‌بندی شدند. سرانجام استانداردهای نمره‌گذاری معیارهای ارزیابی با استفاده از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی مشخص شد.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی، معیار، استاندارد، سنجش پایان‌نامه.

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۰۳/۲۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۰۲/۰۲

* استادیار دانشگاه پیام نور، سازمان مرکزی.

** عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت معلم تهران (نویسنده مسئول).

مقدمه

درباره چگونگی کسب دانش، صلاحیت‌ها و تجربیات دانشجویان تحصیلات تکمیلی، به عنوان یکی از مهم‌ترین برون‌دادهای نظام آموزش عالی و چگونگی پیگیری مسیر شغلی آنان در درون یا بیرون نظام، اتفاق نظر وجود ندارد [۳، ۳۷]. پژوهش‌های زیادی در رابطه با تعیین دانش، شایستگی‌ها و تجربه‌های دانشجویان در فرایند تحصیلات تکمیلی انجام شده است. در این زمینه می‌توان از پژوهش گلد و دور [۱۵] درباره تجربه‌هایی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی باید کسب کنند و پژوهش انجمن ملی دانشجویان تحصیلات تکمیلی [۱۲] با عنوان «پیمایش برنامه ملی تحصیلات تکمیلی» نام برد. علاوه بر این پژوهش‌های دیگری مانند پژوهش‌های انجمن دانشگاه‌های آمریکایی، انجمن دانشکده‌های تحصیلات تکمیلی [۱۲]، کمیته علوم، مهندسی و خط مشی گذاری عمومی [۱۰، ۱۱] نیز در این زمینه انجام شده است؛ لیکن در این پژوهش‌ها، نقش پایان نامه و چگونگی نگارش و ارزیابی آن در تحصیلات تکمیلی نادیده گرفته شده است [۲۷، ۲۸، ۲۹].

پژوهش حاضر، معیارهای اصلی و فرعی و استانداردهایی را برای ارزیابی پایان نامه‌ها فراهم می‌کند. اهمیت این امر در این نکته نهفته است که پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی میزان آموزش، مهارت و درک و توانایی‌های نگارشی و تحصیلی دانشجویان را در برنامه‌های تحصیلات تکمیلی نشان می‌دهد [۲۲]. از اینرو چنین معیارها و استانداردهایی، میزان اثربخشی یادگیری دانشجویان را به صورت معتبر و روا نشان می‌دهد [۲۷]. در واقع، نظارت و ارزیابی پایان نامه‌های دانشگاهی با توجه به ملاک‌ها و استانداردهای توافق شده و معین، یکی از روش‌های اصلی ارزیابی میزان موفقیت فارغ‌التحصیلان در کسب دانش و فنون مورد نیاز و میزان موفقیت نظام دانشگاهی در پاسخگویی به نیازهای علمی جامعه است [۳۶].

ارزیابی پایان نامه‌های تدوین شده بر اساس ملاک‌ها و استانداردهای علمی می‌تواند سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان را یاری کند تا از نتایج ارزیابی برای بهبود و اصلاح امور و اتخاذ تصمیم‌های بهتر استفاده کنند [۱۲]. متأسفانه تاکنون توجه کمی به این امر شده است. می‌توان گفت که اساتید رشته‌های مختلف، برای ارزیابی پایان‌نامه‌هایی که راهنمایی، مشاوره یا داوری آنها را برعهده می‌گیرند، ملاک‌ها و معیارهایی هرچند ناقص را تعیین می‌کنند و به کار می‌گیرند، که در مقایسه با اصول علمی و نظری، این معیارها دارای محدودیت‌هایی هستند که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- ذهنی بودن معیارها: معیارهای تعیین شده توسط اساتید غالباً از جامعیت و اعتبار علمی برخوردار نیست و سلیقه‌ای و برحسب مورد تعیین شده و به شکل استاندارد، تهیه و

ارائه نشده اند. به همین جهت یک نظام جامع برای ارزیابی پایان نامه های مکتوب شامل معیارهای استاندارد و مشخص به شدت مورد نیاز است.

۲- مفید نبودن معیارهای تعیین شده برای ارزیابی: منظور از این معیار آن است که نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از پایان نامه ها، باید موردنظر قرارگیرد. غالباً عدم توجه به این مسأله، منجر به غیرکاربردی بودن و انتخاب موضوع های تکراری و کم فایده و همچنین کم توجهی به سیاستها و هدفهای کلان پژوهشی سازمان و جامعه برای تدوین شاخص ها وملاکها می شود.

۳- شفاف نبودن معیارها برای دانشجویان: روشن نبودن دقیق معیارهای ارزیابی، باعث شده است که دانشجویان به طور واضح از این معیارها آگاه نشوند و غالباً درضمن اجرای پایان نامه دچار سردرگمی و حتی انحراف شوند. این موضوع بر کیفیت پایان نامه ها اثر زیادی می گذارد [۳۳].

در این زمینه، توجه به نکته‌های ذیل از اهمیت برخوردار است:

۱. اصول، رویکردها و فرایند ارزیابی واضح شود، ۲. قواعد و مقررات حاکم بر ارزیابی به طور شفاف و معین مشخص شوند، و ۳. معیارهای مشخص برای انسجام و همگونی درجه بندی ارزیابی تعیین شوند [۳۳].

به همین دلیل، نخستین الزام، داشتن استانداردها و معیارهای مشخص است. استانداردهای مناسب، مواردی هستند که دارای کیفیت، هماهنگی، انسجام و معیارهای واضح و شفاف در سطحی بالا باشند. درصورت وجود نداشتن استانداردهای مشخص ارزیابی، مسائل مختلفی پیش می آید، از جمله اینکه کیفیت پایان نامه‌ها مورد سؤال قرارمی گیرد و در واقع نمی توان در ارزیابی آنها به خوبی قضاوت کرد [۲۲].

بنابراین مسأله اصلی در این پژوهش این است که استانداردهای کمی و کیفی و ملاکهای مناسب برای ارزیابی پایان نامه های مکتوب کارشناسی ارشد دانشجویان رشته های علوم رفتاری شامل رشته های مدیریت، روانشناسی، علوم تربیتی و جامعه شناسی کدامها هستند؟

مروری بر مبانی نظری

پایان نامه، محصول نهایی مطالعه در کارشناسی ارشد و دارای اهمیت زیادی است، باین وجود، استانداردهای ارزیابی پایان نامه مبهم و رمزگونه هستند [۲۰، ۲۳]. معیارهایی از قبیل "اصالت" و "کمک به نظریه های موجود" اغلب به عنوان معیارهایی مهم تلقی می شوند، لیکن این معیارها برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی عملیاتی نشده و عینی نیستند [۶].

درجه‌بندی کیفیت پایان نامه‌ها در دانشگاه‌های مختلف متفاوت است. شواهد نشان می‌دهند که اغلب، پایان نامه‌هایی که کیفیت پایینی دارند پذیرفته می‌شوند [۵]. آدامز و وایت [۱] در یک مطالعه دریافتند که تعداد قابل توجهی از پایان نامه‌های پذیرفته شده دارای اشتباه‌های آشکار و در برخی مواقع غیرقابل جبران بوده‌اند. جانسون [۲۳] و مولینز و کیلی [۳۱] دریافتند که ارزیابان خارجی در دانشگاه‌های استرالیایی غالباً پایان نامه‌های ضعیف را رد می‌کنند. از این رو سؤالی که پیش می‌آید این است که چگونه آنها درباره پایان نامه‌ها قضاوت می‌کنند؟ چه استانداردهایی را به کار می‌برند و چگونه میان پایان نامه‌هایی با کیفیت متفاوت، تمایز قائل می‌شوند؟

اگر دانشگاه‌ها معیارهایی واقعی برای ارزیابی نتایج یادگیری دانشجویان و قضاوت درباره پایان نامه‌ها، داشته باشند و این معیارها برای ارزیابی پایان نامه‌ها مورد استفاده قرار گیرد؛ ارزیابی و سطح بندی پایان نامه‌ها را بسیار روا و پایا می‌سازد. به علاوه داشتن چنین استانداردهایی نحوه نظارت بر پایان نامه‌ها و عملکرد دانشجویان را بهبود می‌بخشد [۲۱].

به نظر می‌رسد مطالعات زیادی درباره انتظارات اعضای هیأت علمی پیرامون اجزای پایان نامه انجام نشده است. در عین حال مبانی نظری محدودی درباره ماهیت (و نه کیفیت) مقاله‌های پژوهشی وجود دارد [۳۵] و مبانی نظری اندک ولی در حال رشدی درباره آشنایی دانشجویان با اصول تدوین پایان نامه در حال ظهور است [۸،۹]. این امر در مورد مبانی نظری در حال ظهور درباره سنجش پایان نامه نیز صدق می‌کند [۴،۱۸]. پژوهش‌های اندکی درباره نحوه سنجش کیفیت پایان نامه‌ها در استرالیا و بریتانیا انجام شده است. در این کشورها اغلب پایان نامه‌ها برای ارزیابانی خارجی فرستاده می‌شوند [۳۸، ۳۴، ۳۱، ۲۵، ۲۳، ۱۹، ۱۴، ۱۳، ۷، ۲]. بیشتر این مطالعه‌ها تلاش کرده‌اند تا استانداردهایی را برای داوری پایان نامه‌ها تدوین کنند [۳۰].

معیارهای مورد استفاده ارزیابان خارجی در بسیاری از موارد فنی و یا نامعین است. معیارهای فنی در دو سطح عمل می‌کنند. در یک سطح جزئیاتی وجود دارد که دانش و مهارت‌های فنی دانشجو را منعکس می‌کنند. اینها مهارت‌هایی هستند که به صورت رسمی آموزش داده و به صورت عینی اندازه‌گیری می‌شوند [۱۴]. سطح دوم بیشتر اداری است. این سطح به ساختار رسمی پایان نامه و شیوه ارائه آن توجه دارد. این سطح بر ویژگی‌هایی مانند ساختار مناسب پایان نامه، شفافیت ارائه، نداشتن اشتباهات تایپی و دستوری، دقت محاسبات و ارجاعات و کتابنامه صحیح متمرکز است [۱۴، ۳۸]. در مقابل ویژگی‌های فنی یا معین، ویژگی‌های نامعینی وجود دارند. ارزیابان نمی‌توانند ویژگی‌های نامعین را دقیقاً تشخیص داده و طبقه بندی کنند. این به دانش شخصی و ضمنی آنان مربوط است [۱۴]. این ویژگی‌ها شامل درک و پیوستگی مفهومی و تفکر انتقادی است. اعتقاد بر این است که این ویژگی‌ها را بیشتر افراد استنباط می‌کنند و کمتر

این مفاهیم آموزش داده می‌شود. به عبارت دیگر دارا بودن ویژگی‌های نامعین قسمتی از سرمایه فرهنگی دانشجو است که دانش ضمنی و فرهنگ دانشگاهی را منعکس می‌سازد [۲۶]. معیارهای ارزیابی موفقیت یا شکست یک پایان نامه نباید به یک سری از قواعد نوشته شده خلاصه شود. دلامونت و دیگران [۱۴] اظهار می‌دارند که "مسائل فنی پایان نامه باید صحیح باشد ولی نقش اصلی ارزیاب، قضاوت درباره ویژگی‌های نامعین پایان نامه و میزان رعایت آن‌هاست". سرانجام، مولینز و کیلی [۳۱] دریافتند که ارزیابان، یک رویکرد کل‌گرا را در قضاوت درباره پایان نامه دنبال می‌کنند. همچنین، وینتر و دیگران [۳۸] معتقدند که هیچ پایان نامه‌ای دارای همه معیارهایی که آنها تهیه کرده اند نیست. آنان معتقدند که ایده آل این است که پایان نامه‌ها خالی از ایراد باشد ولی ممکن است برخی نقاط قوت، نکات منفی آن را جبران کند.

استانداردهای عمده‌ای که برای قضاوت درباره پایان نامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد ناشی از نظرسنجی از اعضای هیأت علمی درباره ویژگی‌های یک پایان نامه استاندارد و قابل قبول است. وینتر و دیگران [۳۸] در نظرخواهی از اعضای هیأت علمی ۳۱ دانشکده در ۲۱ رشته مختلف از پاسخگویان خواستند که بگویند که چه معیارهایی پایان نامه‌های قابل قبول شده را از رد شده متمایز می‌کند. مولینز و کیلی از ۳۰ ارزیاب با تجربه در استرالیا درباره معیارهای یک پایان نامه قابل قبول نظرخواهی کردند. جانسون [۲۳]، گزارش ۵۱ ارزیاب استرالیایی را درباره پایان نامه‌های رشته‌های هنری و فنی تجزیه و تحلیل کرد تا معیارهای قضاوتی آنها را دریابد. نتایج مطالعات ارزیابان استرالیایی کاملاً با یکدیگر سازگار است و از این نتایج برای طبقه بندی پایان نامه‌ها و قبول یا رد آنها استفاده شده است. این معیارها شامل موارد ذیل می‌شود:

معیارهای یک پایان نامه با کیفیت خوب و قابل قبول: پیوستگی و شفافیت مطالب، ارائه تفکر انتقادی، اصالت، مهارت در ارائه (بیانات پخته و منطق دقیق)، ادبیاتی با ساختار مناسب، روش شناسی دقیق.

معیارهای یک پایان نامه با کیفیت بد و غیر قابل قبول: ناپیوستگی، بی‌اصالتی، ضعف روش شناختی از نظر ترکیب کردن جنبه‌های نظری و روش شناختی، ارائه نکردن تفکر انتقادی و غیر مطمئن، بی‌ربط بودن ادبیات با مسئله پژوهش، عدم تعمیم پذیری نتایج، ارائه ضعیف.

علاوه بر این از نظر جانسون [۲۳]، پژوهش‌های از نظر ارزیابان با ارزش است که به خوبی طراحی، مفهوم سازی و اجرا شده اند و دارای بینش اند، هدفی را که دنبال کرده اند به دست آورده اند، به صورت جامع تجزیه و تحلیل شده اند، مبانی نظری جامعی دارند و تأثیر معناداری بر رشته خود داشته اند. سرانجام وی فهرستی از توصیه‌های شفاهی را درباره استانداردهای یک پایان نامه بیان کرده است. بعضی از این استانداردها عبارت اند از: توجیه پذیری نظری، ارائه

مفاهیم، چارچوب‌ها یا نظریه جدید، ارائه رویکردی خلاقانه یا اصیل، تحلیل استادانه مفاهیم پایه ای، داشتن شرایط مناسب برای چاپ.

علاوه بر قواعد کیفی برای ارزیابی پایان‌نامه‌ها، قواعد کمی نیز برای نگارش پایان‌نامه وجود دارند. این قواعد بیشتر به شکل و ظاهر پایان‌نامه (تعداد صفحات، شکل صفحه، صفحه عنوان، چکیده یا خلاصه، صحافی و مانند آن) مربوط می‌شوند [۱۴]. این قواعد معمولاً در دانشگاه‌ها و گروه‌های مختلف دانشگاهی متفاوت است.

بر خلاف محدودیت قواعد نگارش، شیوه‌های نگارش بسیار زیادند، زیرا معمولاً این شیوه‌ها برای انتقال اطلاعات کارایی لازم را دارند، و هر رشته از شیوه‌های نگارش مورد توافق خود برای ساختار پایان‌نامه استفاده می‌کند [۱۶]. ساختار یک پایان‌نامه علمی سه بخش دارد: آغاز، میانه و پایان. در شکل نهایی ساختار یک پایان‌نامه می‌تواند دارای مطالب زیر باشد:

آغاز: صفحه عنوان، چکیده، تشکر و قدر دانی، فهرست محتوا، فهرست شکل‌ها، فهرست جداول، فهرست پیوست‌ها، فهرست اصطلاحات، کلیات و مبانی نظری پژوهش؛

میانه: روش پژوهش و ابزار اندازه‌گیری و رویه‌های اجرایی، تجزیه و تحلیل آماری و نتایج؛

پایان: بحث و نتیجه‌گیری و پیشنهادها، منابع یا کتابشناسی، فهرست لغات، پیوست‌ها.

ممکن است تمام این قسمت‌ها در یک پایان‌نامه وجود نداشته باشد اما این طرح یک ساختار اصلی را فراهم می‌کند که دانشجویان می‌توانند براساس آن برنامه‌ریزی کنند [۳۸، ۱۴].

روش پژوهش

در این پژوهش از دو روش عمده کمی و کیفی به صورت مکمل استفاده شده است. از بعد کمی، پژوهش حاضر بر اساس هدف پژوهش، کاربردی و بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی (غیر آزمایشی) است. در پژوهش حاضر به منظور برآورد نظرات جامعه صاحب‌نظران درباره ملاک‌ها و استانداردهای کمی و کیفی پایان‌نامه‌های دانشگاه پیام نور، از روش کمی استفاده شده است.

در این تحقیق از روش کیفی که شامل روش‌های جمع‌آوری اطلاعات شامل مصاحبه، تجزیه و تحلیل اسناد و مدارک و مطالعات کتابخانه‌ای و روش تحلیل داده‌های کیفی که روش تحلیل محتوا است به منظور تدوین اولیه معیارهای اصلی و فرعی و استانداردهای امتیازدهی کمی و کیفی پایان‌نامه‌های دانشگاه پیام نور استفاده شد. به منظور اعتبار سنجی معیارهای اصلی و فرعی تدوین شده در مرحله اول پژوهش، پرسشنامه‌ای با ۱۷۳ معیار برای فصول مختلف پایان‌نامه تنظیم شد. هر یک از این معیارها از سه جنبه تناسب معیار، وزن (نمره) معیار و استاندارد مورد پذیرش، مورد سؤال قرار گرفتند. برای اطمینان از روایی صوری و محتوایی پرسشنامه، نظر

۱۰ تن از اساتید) شاغل و مرتبط با دانشگاه پیام نور) پرسیده و تغییرات لازم از نظر شکلی و محتوایی اعمال شد. به منظور بررسی روایی سازه‌های تشکیل دهنده پرسشنامه، که در حقیقت معیارهای اصلی سنجش پایان نامه های تحصیلی است از روش تحلیل عاملی به روش مؤلفه های اصلی استفاده شد. در نهایت به منظور اطمینان از قابلیت اعتماد پرسشنامه ، این ابزار بین ۱۵ تن از اساتید(شاغل و مرتبط با دانشگاه پیام نور) به صورت آزمایشی اجرا شد. مقدار آلفای کرونباخ به منظور محاسبه همسانی درونی کل مقیاس و هر یک از سازه های آن محاسبه شد که مقادیر آلفا برای وضعیت معیارها معادل با ۰/۹۹۶ ، برای وزن معیارها معادل با ۰/۹۹۹ و برای استانداردهای مورد پذیرش معادل با ۰/۹۹۷ بود که نشان دهنده قابلیت اعتماد بسیار مطلوب پرسشنامه تدوین شده است. همچنین با استفاده از فرمول کوکران ۱۱۲ تن از حدود ۲۰۰ تن از اساتید شاغل و مرتبط با دانشگاه پیام نور در رشته های فوق به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند و به پرسشنامه پاسخ دادند.

یافته های پژوهش

بر اساس مطالعات کتابخانه ای و کیفی ۱۷۳ کد معیار اصلی و فرعی برای ارزیابی پایان نامه‌های مکتوب علوم رفتاری به شرح جدول شماره ۱ تدوین شد.

جدول ۱. کد معیارهای اصلی و فرعی ارزیابی پایان نامه های علوم رفتاری

– **صفحه عنوان: ۱.** در صفحه عنوان ابتدا عنوان تحقیق، سپس نام اساتید راهنما و مشاور و سپس نام پژوهشگر (دانشجو) ذکر شده است؛ ۲. در عنوان تحقیق (پیمایشی) نام مؤسسه ای که تحقیق بدان وابسته است ذکر شده است؛ ۳. در عنوان تحقیق (پیمایشی) سال تدوین گزارش ذکر شده است؛ ۴. در عنوان تحقیق (پیمایشی) محل جغرافیایی تدوین گزارش ذکر شده است؛ ۵. عنوان تحقیق بصورت کوتاه بیان شده و فقط نشانگر متغیرهای اصلی پژوهش است؛ ۶. عنوان تحقیق از ۱۲ تا ۱۵ کلمه تجاوز نمی کند؛ ۷. عنوان تحقیق به شکلی ارائه شده است که آن را از سایر تحقیقها جدا می کند؛ ۸. عنوان تحقیق با کلماتی مثل مطالعه و بررسی و از این قبیل کلمات ... شروع نشده است؛ ۹. کلمات کلیدی مثل (تأثیر، رابطه و غیره) در عنوان تحقیق با روش تحقیق به کار گرفته شده مطابقت دارد – **چکیده؛ ۱۰.** چکیده شامل هدف تحقیق است؛ ۱۱. در چکیده تحقیق به روش تحقیق از نظر گردآوری داده ها اشاره شده است؛ ۱۲. در چکیده به جامعه و نمونه تحقیق اشاره شده است؛ ۱۳. در چکیده به نوع ابزار اندازه گیری به کار گرفته شده در تحقیق اشاره شده است؛ ۱۴. در چکیده به اعتبار ابزار اندازه گیری تحقیقی اشاره شده است؛ ۱۵. در چکیده به یافته های اصلی تحقیق اشاره شده است؛ ۱۶. چکیده شامل نتیجه

گیری تحقیق است؛ ۱۷. چکیده بیش از ۲۵۰ کلمه نیست؛ ۱۸. چکیده شامل توضیحات اضافی خارج از بیان هدف، روش، یافته‌ها و نتیجه‌گیری تحقیق نیست - **تشکر و قدردانی**؛ ۱۹. از افرادی که در تحقیق همکاری کرده‌اند تشکر شده است؛ ۲۰. از سازمانهایی که در تحقیق همکاری کرده‌اند تشکر شده است - **فهرست محتوا**؛ ۲۱. در فهرست محتوا نخست فصل‌ها شماره‌بندی شده و محتوای هر فصل به‌عنوان زیر عنوان‌های مربوط با شماره‌گذاری‌های لازم مشخص شده است - **فهرست شکلها، نمودارها و جدول اول**؛ ۲۲. شکل‌ها، نمودارها و جداول هر فصل با توجه به شماره فصل و عنوان و زیر عنوان‌های فصل شماره‌گذاری شده است؛ ۲۳. شماره و عنوان هر نمودار یا شکل زیر آن ذکر شده است؛ ۲۴. چنانچه نمودار یا شکلی از منبع دیگری اخذ شده است در پراکنش پس از عنوان به منبع اشاره شده است؛ ۲۵. جداول با توجه به فصل و عنوان مربوطه شماره‌گذاری شده است؛ ۲۶. چنانچه جداولی از منبع دیگری اخذ شده است در پراکنش پس از عنوان جدول به منبع اشاره شده است - **فصل اول (کلیات پژوهش) - بیان مسأله**؛ ۲۷. در تحقیق زمینه‌ای تصویر شده است که در آن مسئله مورد نظر رخ داده است؛ ۲۸. ویژگیهای مسئله مورد بررسی در تحقیق توصیف شده است؛ ۲۹. گستردگی مسئله مورد بررسی در تحقیق مورد توجه قرار گرفته است؛ ۳۰. علل احتمالی بروز مسئله مورد تحقیق بیان شده است؛ ۳۱. مسئله مورد تحقیق بصورت مشخص در یک حوزه تخصصی محدود شده است؛ ۳۲. اطلاعات کلی درباره تحقیقات انجام شده در مورد مسئله تحقیق ارائه شده است؛ ۳۳. به ناکافی بودن تحقیق‌های انجام شده در مورد مسئله مورد بررسی اشاره شده است؛ ۳۴. به کاربردهای احتمالی نتایج تحقیق اشاره شده است؛ ۳۵. در پایان، مسئله تحقیق بصورت سؤالی مطرح شده است - **فصل اول (کلیات پژوهش) - اهداف پژوهش**؛ ۳۶. اهداف پژوهش هم‌جهت با فرضیات یا سؤالیهای تحقیق است؛ ۳۷. اهداف پژوهش بصورت هدف کلی و اهداف جزئی مطرح شده است؛ ۳۸. محقق قصد خود را در اهداف تحقیق به صورت عملیاتی بیان کرده که از طریق مشاهدات عینی قابل دستیابی است - **فصل اول (کلیات پژوهش) - سؤالیهای پژوهش**؛ ۳۹. سؤالیهای تحقیق به صورت جمله‌های سؤالی مطرح شده اند؛ ۴۰. سؤالیهای تحقیق با اهداف و فرضیه‌های تحقیق هم‌جهت هستند ۴۱ - سؤالیهای تحقیق توصیفی، رابطه‌ای یا تفاوتی با توجه به روش تحقیق نوشته شده اند؛ ۴۲. سؤالیهای تحقیق بصورت جهت‌دار بیان نشده‌اند - **فصل اول (کلیات پژوهش) - فرضیه‌های پژوهش**؛ ۴۳ - فرضیه‌های تحقیق بصورت جمله خبری بیان شده‌اند ۴۴ - فرضیه‌های تحقیق به صورت جهت‌دار مطرح شده‌اند ۴۵ - فرضیه‌های تحقیق بصورت روشن و بدون ابهام بیان شده‌اند ۴۶ - فرضیه‌های تحقیق آزمون‌پذیرند و با داده‌های تجربی قابل آزمون هستند - **فصل اول (کلیات پژوهش) - الگوی مفهومی**، تعاریف مفهومی و عملیات؛ ۴۷. الگوی

مفهومی یا چارچوب نظری تحقیق قبل از تعاریف مفهومی و عملیاتی به اختصار ارائه شده است؛

۴۸. تعریف مفهومی یک واژه توسط واژه‌های دیگر صورت گرفته است ۴۹- منابع معتبر برای تعاریف مفهومی ذکر شده است ۵۰- تعاریف عملیاتی بر واژه‌های قابل مشاهده و قابل اندازه گیری استوار است ۵۱. در تعاریف عملیاتی نشانگرها و اعمالی که بتواند اطلاعات مربوط به آن مفهوم یا سازه را فراهم نماید، مشخص شده است- **فصل دوم- ادبیات پژوهش**: ۵۲- ابتدا تاریخچه متغیرهای مورد تحقیق مورد بررسی قرار گرفته است ۵۳- ارائه مطالب تاریخچه بر اساس متغیرهای اصلی مورد تحقیق و مسئله تحقیق است ۵۴- مطالب تاریخچه تحقیق مستقیماً با مسئله تحقیق ارتباط دارد ۵۵- مطالب تاریخچه تحقیق از کلی به جزئی (عمومی به اختصاصی) ارائه شده است ۵۶- مطالب تاریخچه تحقیق با یکدیگر ارتباط منطقی دارد ۵۷- تحقیق‌های انجام شده داخلی مورد بررسی قرار گرفته است ۵۸- تحقیق‌های انجام شده خارجی مورد بررسی قرار گرفته است ۵۹. تحقیق‌های انجام شده داخلی و خارجی مستقیماً با موضوع مورد تحقیق ارتباط دارد ۶۰ در انتها چارچوب نظری تحقیق ارائه شده است ۶۱- منابع ارائه شده در ادبیات تحقیق معتبر است ۶۲. از منابع جدید نیز در ادبیات تحقیق استفاده شده است ۶۳- مرجع منابع ذکر شده در ادبیات تحقیق ذکر شده است ۶۴ در نگارش ادبیات تحقیق نکات دستور زبان ادبیات فارسی رعایت شده است - **فصل سوم(روش پژوهش)- طرح پژوهش**: ۶۵ روش تحقیق از نظر فلسفه روش تحقیق توضیح داده شده است ۶۶- روش تحقیق از نظر کمی یا کیفی بودن توضیح داده شده است ۶۷- هدف تحقیق (بنیادی، کاربردی یا تحقیق و توسعه) به درستی تعیین و توضیح داده شده است ۶۸- از نظر گردآوری داده‌ها، روش تحقیق تعیین و توضیح داده شده است ۶۹- روش تحقیقی کارایی لازم را جهت پاسخ به سؤالهای پژوهش دارد - **فصل سوم(روش پژوهش)- آزمودنی‌ها**: ۷۰- جامعه مورد تحقیق در مقطع زمانی و مکانی مشخص تعیین شده است؛ ۷۱. واحد نمونه‌گیری با توجه به متغیرهای مورد مطالعه انتخاب شده است؛ ۷۲. حجم نمونه بدرستی محاسبه شده است ۷۳. پراکندگی متغیرهای مورد مطالعه با توجه مطالعات قبلی یا پیش‌آزمون در فرمول تعیین حجم نمونه گنجانده شده است؛ ۷۴. دقت احتمالی مطلوب تعیین شده است ۷۵- فرمول مورد استفاده جهت محاسبه حجم نمونه متناسب با مقیاس اندازه‌گیری متغیرهای مطالعه است ۷۶- روش نمونه‌گیری تعیین و توضیح داده شده است؛ ۷۷. روش نمونه‌گیری با توجه به چارچوب جامعه مورد مطالعه است ۷۸- تخصیص حجم نمونه به جامعه متناسب با روش نمونه‌گیری است- **فصل سوم(روش پژوهش)- ابزار اندازه‌گیری**: ۷۹. ابزار اندازه‌گیری بر اساس متغیرهای مورد تحقیق طراحی شده است؛ ۸۰. ابزار اندازه‌گیری دارای توضیحات همراه در مورد هدف تحقیق است؛ ۸۱. ویژگیهای جمعیت شناختی در ابزار اندازه‌گیری گنجانده شده است ۸۲- برای هر

کدام از متغیرهای تحقیق به صورت جداگانه بیش از یک سؤال طرح شده است ۸۳- سؤالاها، متغیرهای تحقیق را بصورت مستقل می‌سنجند ۸۴. سؤالاها جهت اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق جامعیت دارد ۸۵- سؤالاها طراحی شده جهت اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق صرفاً متغیر مورد نظر را می‌سنجد ۸۶. ادبیات پژوهش از محتوای سؤالاها طراحی شده جهت اندازه‌گیری متغیرها حمایت می‌کند؛ ۸۷. نظر خبرگان از محتوای سؤالاها طراحی شده جهت اندازه‌گیری متغیرها حمایت می‌کند؛ ۸۸. ابزار اندازه‌گیری از نظر صوری برای اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق مناسب است؛ ۸۹. ابزار اندازه‌گیری تحقیق با سایر ابزارهای دیگری که برای اندازه‌گیری متغیر مورد نظر ساخته شده است شباهت دارد؛ ۹۰. ابزار اندازه‌گیری تحقیق با ابزارهایی که متغیرهای دیگری بجز متغیر مورد نظر را می‌سنجد شباهت ندارد؛ ۹۱. داده‌های تجربی تحقیق از ساختار سؤالاها جهت اندازه‌گیری متغیرها حمایت می‌کند؛ ۹۲. مقادیر قابلیت اعتماد برای مقیاسها محاسبه شده و قابل قبول است؛ ۹۳. پاسخ به سؤالاها ابزار اندازه‌گیری از یکدیگر مستقل هستند - **فصل سوم (روش پژوهش) - روش اجرا؛** ۹۴. مراحل انجام تحقیق به ترتیب زمانی توضیح داده شده است؛ ۹۵. نمودار انجام مراحل تحقیق ترسیم شده است ۹۶- به اجرای پیش‌آزمون و چگونگی آن اشاره شده است؛ ۹۷. به جزئیات اجرایی مراحل تحقیق که در قسمتهای دیگر اشاره نشده پرداخته شده است- **فصل سوم (روش پژوهش) - روش تحلیل داده‌ها؛** ۹۸- نحوه تنظیم و تلخیص داده‌های تحقیق توضیح داده شده است ۹۹- به آمار توصیفی مورد استفاده برای تحلیل یافته‌های تحقیق اشاره شده است ۱۰۰- در صورت نمونه‌گیری به آمار استنباطی مورد استفاده برای تحلیل یافته‌های تحقیق اشاره شده است ۱۰۱- دلیل استفاده از آزمونهای آماری ذکر شده است؛ ۱۰۲. هر یک از آزمونهای آماری به تفصیل با ذکر فرمولهای آماری توضیح داده شده است- **فصل چهارم (تجزیه و تحلیل آماری یافته‌های پژوهش)؛** ۱۰۳- مقدمه فصل به مراحل کلی انجام شده بصورت خلاصه اشاره می‌کند؛ ۱۰۴. آمار توصیفی ویژگیهای جمعیت شناختی نمونه مورد مطالعه همراه با جدول فراوانی ارائه شده است ۱۰۵- برای ویژگیهای جمعیت شناختی نمودار ترسیم شده است ۱۰۶- آمار توصیفی سؤالاها ابزار اندازه‌گیری ارائه شده است؛ ۱۰۷. مقادیر سؤالاها ابزار اندازه‌گیری بمنظور محاسبه متغیرهای مورد مطالعه در تحقیق جمع شده اند؛ ۱۰۸. قبل از محاسبه مجموع سؤالاها، مقادیر سؤالهایی که بصورت منفی مطرح شده اند معکوس شده اند ۱۰۹- داده‌های گمشده قبل از شروع تحلیل مورد بررسی قرار گرفته و جایگزین شده اند ۱۱۰. داده‌های پرت مشخص شده و در مورد آن تصمیمهایی اتخاذ شده است؛ ۱۱۱. در صورت استفاده از آمار پارامتری نرمال بودن متغیرهای مورد مطالعه تحقیق توسط نمودار هیستوگرام یا در نمونه‌های کوچک آزمونهای استنباطی بررسی نرمال بودن مثل آزمونهای کلموگرف سمیرنف یا شپيرو

بررسی شده است؛ ۱۱۲. همگنی واریانس های متغیرهای مورد تحقیق در تحلیل هایی که دارای این مفروضه می باشند توسط نمودار پراکندگی یا آزمونهای استنباطی مثل آزمون لوین بررسی شده است ۱۱۳. خطی بودن روابط متغیرهای مورد تحقیق در تحلیل هایی که دارای این مفروضه می باشند توسط نمودار پراکندگی یا تحلیل اضافه ها توسط رگرسیون خطی بررسی شده است ۱۱۴. براساس نتایج تحلیل مفروضات فوق، تبدیلهای مناسب برای داده ها انجام شده است ۱۱۵. ترتیب ارائه یافته های استنباطی بر اساس ترتیب ارائه سؤالها تحقیق و متعاقباً سؤالها ابزار اندازه گیری است ۱۱۶. انتخاب آزمونهای استنباطی بر اساس ماهیت سؤالهای تحقیق است؛ ۱۱۷. انتخاب آزمونهای استنباطی بر اساس مستقل یا جفت بودن متغیرهای تحقیق است ۱۱۸. آزمون آماری انتخاب شده نسبت به آزمونهای قابل استفاده دیگر از دقت بیشتری برخوردار است؛ ۱۱۹. آزمونهای استنباطی بصورت جداول فارسی ارائه شده است ۱۲۰. قسمتهای مختلف جداول آزمونهای استنباطی تفسیر شده است ۱۲۱. نتایج کلی آزمونهای آماری در جهت پاسخ به سؤالهای تحقیق به صورت خلاصه آماره داخل پرانتز ارائه شده است ۱۲۲. نتایج نهایی تحلیل یافته ها جهت پاسخ به سؤالهای تحقیق در پایان فصل به صورت آزمون فرض ارائه شده است- **فصل پنجم (نتیجه گیری و پیشنهادها)؛** ۱۲۳. گزارش فصل پنجم ابتدا با گزارشی مختصر درباره مسئله تحقیق و یافته های مربوط به سؤالها یا فرضیه های تحقیق آغاز شده است ۱۲۴. نتایج یافته های تحقیق بدون ذکر دوباره یافته های آماری ارائه شده است ۱۲۵. نتایج بدست آمده نسبت به فصل یافته ها بیشتر توضیح داده شده است ۱۲۶. نتیجه گیری به ترتیب سؤالها یا فرضیات تحقیق انجام شده است ۱۲۷. یافته های تحقیق با یافته های تحقیقهای داخلی و خارجی بیان شده در ادبیات تحقیق مقایسه شده است ۱۲۸. یافته ها با نظریات موجود در ادبیات تحقیق مقایسه شده است ۱۲۹. وجه تشابه یافته ها با تحقیقهای قبلی و نظریات موجود مورد تأکید قرار گرفته و توضیح داده شده است ۱۳۰. وجه تمایز یافته ها با تحقیقهای قبلی و نظریات موجود مورد تأکید قرار گرفته و توضیح داده شده است ۱۳۱. دلایل احتمالی تمایز یافته ها با تحقیقهای قبلی و نظریات موجود توضیح و تبیین شده است ۱۳۲. عملیات بررسی تشابه و تمایز یافته ها برای همه سؤالهای تحقیق و کلیات تحقیق انجام شده است ۱۳۳- با توجه به یافته های تحقیق پیشنهادهای عملی برای تصمیم گیری و کاربرد نتایج ارائه شده است ۱۳۴- با توجه به یافته های تحقیق پیشنهادهای نظری برای تحقیقات بعدی ارائه شده است ۱۳۵- به محدودیتهای تحقیق اشاره شده است- **ارجاعات درون متن:** ۱۳۶- در ارجاع به یک اثر دارای یک مؤلف بصورت (نام خانوادگی مؤلف، سال انتشار اثر: شماره صفحه) عمل شده است ۱۳۷- اگر ارجاع بعدی به همان منبع باشد بصورت (همان: شماره صفحه) عمل شده است ۱۳۸- اگر ارجاع بعدی به همان منبع و همان صفحه باشد بصورت (همان) عمل شده است ۱۳۹- اگر

میان ارجاع بعدی به همان ارجاع قبلی به یک اثر دو صفحه یا بیشتر فاصله افتاده است از ذکر همان منبع خودداری شده و ارجاع کامل درون متن داده شده است ۱۴۰- اگر کتاب چند جلدی مورد استفاده قرار گرفته است، بعد از نام مؤلف به شماره جلد بصورت (نام خانوادگی مؤلف، شماره جلد، سال انتشار اثر: شماره صفحه) اشاره شده است ۱۴۱- اگر اثری دو مؤلف داشته، هر دو ذکر شده است ۱۴۲- اگر اثری بیش از دو مؤلف داشته، بعد از نام دو مؤلف (و دیگران) ذکر شده است ۱۴۳- در ارجاع به فرهنگ‌ها و دائرةالمعارف‌ها بصورت (نام اثر، شماره جلد: شماره صفحه) عمل شده است ۱۴۴- در ارجاع به متن‌های استخراج شده از پایگاه‌های اینترنتی بصورت (نام پایگاه، تاریخ) عمل شده است ۱۴۵- در متن فارسی چنانچه از منبع غیر فارسی استفاده شده باشد از درج نام، حرف یا عدد به زبان غیر فارسی خودداری شده است ۱۴۶- شماره و عنوان هر نمودار زیر آن ذکر شده است ۱۴۷- چنانچه نمودار یا شکلی از منبع دیگری اخذ شده است در پراکنش پس از عنوان به منبع اشاره شده است ۱۴۸- جداول با توجه به فصل و عنوان مربوطه شماره گذاری شده است ۱۴۹- شماره و عنوان هر شکل زیر آن آمده است ۱۵۰- چنانچه جداولی از منبع دیگری اخذ شده است در پراکنش پس از عنوان جدول به منبع اشاره شده است ۱۵۱- عنوان جداول بالای آن ذکر شده است ۱۵۲- ارجاع جداول زیر آن ذکر شده است ۱۵۳- شیوه‌ارائه‌یادداشتها در سراسر گزارش به یک صورت است - **کتابنامه:** ۱۵۴- در ارائه کتب تألیفی با یک مؤلف به صورت (نام خانوادگی مؤلف، نام (سال نشر). عنوان کتاب شامل عنوان اصلی و فرعی به ایرانیک / ایتالیک، تعداد مجلدها، نوبت چاپ، محل انتشار، ناشر). عمل شده است ۱۵۵- اگر اثر، چاپ اول است نوبت چاپ ذکر نشده است ۱۵۶- از ذکر عناوین مانند دکتر، مهندس، آقا و ... خودداری شده است ۱۵۷- چنانچه محل نشر، نام ناشر و یا تاریخ نشر اثری نامعلوم است، به ترتیب بجای آنها (بی تا) و (بی جا) ذکر شده است ۱۵۸- در ارائه کتب تألیفی با بیش از یک مؤلف بصورت (نام خانوادگی مؤلف اول، نام مؤلف اول؛ نام مؤلف دوم، نام خانوادگی مؤلف دوم (سال نشر). عنوان کتاب شامل عنوان اصلی و فرعی به ایرانیک / ایتالیک، تعداد مجلدها، نوبت چاپ، محل انتشار، ناشر). عمل شده است؛ ۱۵۹. در اثر تألیفی با بیش از یک مؤلف تنها نام مؤلف اول به صورت مغلوب درج شده است ۱۶۰- در ارائه کتب ترجمه شده بصورت (نام خانوادگی مؤلف، نام (تاریخ نشر اثر ترجمه شده). عنوان کتاب، نام و نام خانوادگی مترجم، تعداد مجلدها، نوبت چاپ، محل انتشار، ناشر). عمل شده است؛ ۱۶۱. در ارائه مقاله تألیفی یا ترجمه شده به صورت (نام خانوادگی مؤلف، نام (زمان نشر). عنوان مقاله. نام و نام خانوادگی مترجم، عنوان مجله به ایرانیک / ایتالیک، دوره یا سال، شماره نشریه، تاریخ نشر، شماره صفحه آغاز و پایان مقاله) عمل شده است؛ ۱۶۲. چنانچه مؤلفی در یکسال چند اثر داشته است، در کنار سال نشر داخل کمان از حروف ابجد (برای فارسی) یا حروف لاتین (برای غیر

فارسی) استفاده شده است ۱۶۳. چنانچه از بیش از یک اثر مؤلف نام برده می شود اولویت اول بر اساس سال (از جدید به قدیم) و اولویت دوم بر اساس الفبای عنوان اثر است ۱۶۴- از ذکر نام مؤلف از اثر دوم به بعد اجتناب شده است و به جای آن خط تیره به کار رفته است ۱۶۵. در ارائه کتابهای مقدس، آثار مشهور و کهن، فرهنگ ها، دانشنامه ها و دائرة المعارف ها، عنوان کتاب مقدم بر مفسر و گردآورنده ذکر شده است ۱۶۶. در ارائه پایگاههای اینترنتی به ترتیب حروف الفبا عمل شده است. بدین ترتیب که پس از درج کامل آدرس با ۵٪ سانتی متر فاصله تاریخ (ماه/روز/سال) هم درج شده است ۱۶۷- منابع به تفکیک منابع فارسی و لاتین ذکر شده است ۱۶۸- تمام منابع استفاده شده در متن گزارش در فهرست منابع آورده شده است - **پیوست ها:** ۱۶۹- یک نسخه از ابزار اندازه گیری پیوست شده است ۱۷۰- داده های تفصیلی گردآوری شده که در متن گزارش عرضه نشده است به پیوست ارائه شده است ۱۷۱- برون دادهای تحلیلی یا نرم افزاری که در متن گزارش عرضه نشده است به پیوست ارائه شده است ۱۷۲- صفحات پیوست به طور جداگانه از متن گزارش شماره گذاری شده است و ۱۷۳. صفحات پیوست به صورت مسلسل شماره گذاری نشده است

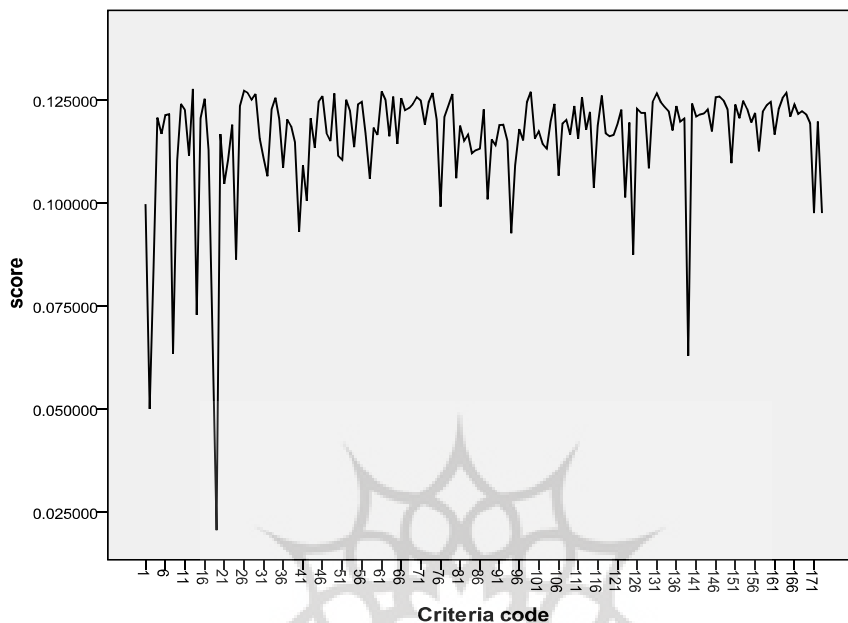
نتایج آزمون دو جمله ای برای تعیین میزان مطلوبیت معیارهای اصلی و فرعی تدوین شده نشان داد که با بیش از ۹۹ درصد اطمینان از دیدگاه اساتید دانشگاه پیام نور معیارهای تدوین شده برای ارزیابی پایان نامه های مکتوب آن دانشگاه در حد مناسب و کاملاً مناسب هستند. به منظور تعیین استاندارد مناسب برای معیارهای تدوین شده از دیدگاه این اساتید از آزمون خی دو تک متغیره استفاده شد. در این پژوهش با توجه به سؤالهای پژوهش ۳ نوع استاندارد با عناوین استاندارد پذیرش بدون اصلاح، استاندارد پذیرش با اصلاح جزئی و استاندارد با اصلاح کلی تعیین شد، و توسط اساتید مذکور مورد قضاوت قرار گرفت. استاندارد پذیرش بدون اصلاح بدین معنا است که می توان بدون اعمال این معیار پایان نامه را پذیرفت اما بهتر است در تدوین پایان نامه قبل از دفاع بدان توجه و این معیار اعمال شود. استاندارد پذیرش با اصلاح جزئی بدین معنا است که پایان نامه به شرط اعمال تغییرات جزئی در مورد آن معیار قابل پذیرش است و استاندارد پذیرش با اصلاح کلی بدین معنا است که پایان نامه به شرطی پذیرفته شود که در مورد معیار مورد نظر تغییرات کلی در پایان نامه اعمال شود. آماره خی دو نشان می دهد که آیا استاندارد خاصی برای معیارها باید در نظر گرفته شود یا اینکه هر سه نوع استاندارد می تواند برای معیار مورد نظر استفاده شود. استاندارد تعیین شده برای هر یک از کد معیارها بر اساس نتایج آماره خی دو در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود.

جدول ۲. استانداردهای تعیین شده برای کد معیارهای ارزیابی

عنوان استاندارد	کد معیار
بدون اصلاح	۱۷۳-۱۷۲-۱۷۱-۱۶۵-۹۷-۹۰-۶۲-۵۵-۳۸-۳۲-۲۷-۲۰-۱۹-۱۵-۷
اصلاح جزئی	۴۵-۴۴-۴۲-۴۱-۳۳-۲۸-۲۵-۲۴-۲۳-۱۸-۱۷-۱۶-۱۳-۱۱-۸-۵-۴-۱ ۴۷-۴۹-۵۰-۵۱-۵۲-۵۳-۵۴-۵۶-۶۰-۶۴-۶۵-۶۶-۷۳-۷۴-۸۰-۸۴ ۹۴-۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۹-۱۱۹-۱۲۳-۱۲۷ ۱۳۳-۱۳۹-۱۴۳-۱۴۴-۱۴۵-۱۴۶-۱۴۷-۱۵۳-۱۵۵-۱۵۹-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۳-۱۶۴
اصلاح کلی	۳۰-۳۶-۴۶-۶۳-۶۹-۷۰-۷۱-۷۲-۷۵-۷۶-۷۸-۷۹-۸۶-۹۲-۱۱۲-۱۱۶ ۱۱۷-۱۳۴-۱۴۸
بدون اصلاح یا اصلاح جزئی	۲-۳-۶-۲۲-۲۶-۳۱-۳۵-۸۲-۸۵-۸۸-۹۵-۱۰۶-۱۱۵-۱۱۵-۱۲۲-۱۵۰-۱۵۲-۱۶۶
بدون اصلاح یا اصلاح جزئی	۹-۱۰-۱۲-۱۴-۲۱-۲۹-۳۴-۳۷-۳۹-۴۰-۴۳-۴۸-۵۷-۵۸-۵۹-۶۱-۶۷-۶۸-۸۱-۸۳-۸۷-۸۹-۹۱-۹۳-۹۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۱۰-۱۱۱-۱۱۳-۱۱۴-۱۱۸-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۴-۱۲۵-۱۲۶-۱۲۸-۱۲۹-۱۳۰-۱۳۱-۱۳۲-۱۳۳-۱۳۵-۱۳۶-۱۳۷-۱۳۸-۱۴۰-۱۴۱-۱۴۲-۱۴۹-۱۵۱-۱۵۴-۱۵۶-۱۵۷-۱۵۸-۱۶۲-۱۶۷-۱۶۸-۱۶۹-۱۷۰

همانطور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می شود وجود طبقاتی با عناوین بدون اصلاح یا اصلاح جزئی و یا اصلاح کلی نشان می دهد که معیارهای موجود در دو طبقه آخر با یک استاندارد مورد توافق اساتید قرار نگرفته اند. همچنین به منظور تعیین وزن (نمره) هر یک از معیارهای ارزیابی تدوین شده از تحلیل عاملی به روش مؤلفه های اصلی استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی، ۱۷۳ معیار را قویاً در یک مؤلفه استخراج کرد. مقدار واریانس کل تبیین شده برای مقدار ارزش ویژه برای مؤلفه اول ۱۴۳/۷۴ است که مقدار قابل توجه ۸۳/۰۸۷ درصد واریانس کل معیارهای استخراجی را تبیین می کند. نسبت مقدار ویژه برای مؤلفه اول نسبت به مؤلفه بعدی (۱۶/۴۷) بسیار زیاد است که خود مبین وجود یک مؤلفه برای معیارهای استخراجی است. همانطور که انتظار می رود مؤلفه استخراجی یک ویژگی را می سنجد که آن را کیفیت پایان نامه نامگذاری می کنیم. همچنین مقادیر بارهای عاملی برای مؤلفه کیفیت پایان نامه همگی با بیش از ۹۹ درصد اطمینان رابطه معناداری را با مؤلفه کیفیت پایان نامه نشان دادند ($\lambda > 0.70, t > 3, p < 0.01$). این مقادیر نشاندهنده رابطه همبستگی میان معیارهای ارزیابی تدوین شده و کیفیت پایان نامه است. مقدار نمره هر معیار نیز با استفاده از یک تبدیل غیرخطی به ۲۰ نمره تغییر داده شده است که می تواند به عنوان نمره تعلق گرفته برای معیارهای اصلی و

فرعی موردنظر در ارزیابی نهایی پایان نامه های مکتوب مورد استفاده قرار گیرد. نمره های محاسبه شده با توجه به بارهای عاملی در تحلیل مؤلفه های اصلی در حقیقت نشان دهنده استانداردهای نمره گذاری پایان نامه های مکتوب علوم رفتاری است. تعداد معیارهای تدوین شده ۱۷۳ معیار است که نمودار شماره ۱ نشان دهنده مقدار و پراکندگی وزن ها (نمرات) است.

نمودار ۱. مقدار و نحوه پراکندگی نمرات محاسبه شده برای معیارهای ارزیابی

نمره های محاسبه شده برای هر یک از معیارهای ارزیابی تدوین شده در حقیقت نشان دهنده استانداردهای نمره گذاری معیارهای ارزیابی پایان نامه های مکتوب علوم رفتاری است.

بحث و نتیجه گیری

– ملاکهای اصلی و فرعی ارزیابی پایان نامه های مکتوب رشته های علوم رفتاری دانشگاه پیام نور کدامند؟

بر اساس نتیجه پژوهش ملاکهای اصلی سنجش پایان نامه های مکتوب یعنی صفحه عنوان، چکیده، تشکر و قدردانی، فهرست شکل ها، نمودارها و جداول، فصل اول (کلیات پژوهش) شامل بیان مسأله، اهداف پژوهش، سؤلهای پژوهش، فرضیه های پژوهش، الگوی مفهومی، تعاریف مفهومی و عملیاتی، و فصل دوم (ادبیات پژوهش) و فصل سوم (روش پژوهش) شامل طرح

پژوهش، آزمودنی‌ها، ابزار اندازه‌گیری، روش اجرا، روش تحلیل داده‌ها و فصل چهارم (یافته‌های پژوهش) و فصل پنجم (نتیجه‌گیری و پیشنهادها) و ارجاعات درون متن، کتاب نامه و پیوستها، هم در مطالعات کیفی و کتابخانه‌ای، و هم در مطالعات میدانی مورد تأیید قرار گرفتند.

این نتیجه با حاصل پژوهش دلامونت و دیگران [۱۴]، و ویتتر و دیگران [۳۸]، و پاتیراژ و دیگران [۳۲] همخوان است. در راستای این نتایج هندز و کلوز [۱۷] بر این باورند که معیارهای سنجش پایان نامه علمی بسیار متغیرند. همچنین لمینگ [۲۴] شواهد جالبی را درباره قضاوت درباره پایان نامه‌های رشته‌های روانشناسی ارائه می‌دهد که در آن، نمی‌توان معیارهای اصلی را به صورت معتبر از یکدیگر تفکیک کرد. ولی پاتیراژ و دیگران [۳۲] ملاک‌هایی را مطرح کرده‌اند که اعتقاد دارند غالباً در رشته‌های مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد.

همچنین، بر اساس مطالعات کیفی و میدانی انجام شده تعداد ۱۷۳ معیار فرعی برای کلیه ملاک‌های اصلی تعیین شد و همانطور که در یافته‌های پژوهش بطور منظم در جدول شماره ۱ ملاحظه شد از دیدگاه اساتید شاغل و مرتبط با دانشگاه پیام نور اعتبار سنجی شد. در واقع یکی از اهداف این پژوهش تعیین معیارهای فرعی تهیه و تنظیم پایان نامه‌های علمی است که به نظر می‌رسد تاکنون با این تفصیل پژوهش علمی در این باره انجام نشده است.

- استاندارد‌های کیفی و نمره‌گذاری پایان نامه‌های مکتوب رشته‌های علوم رفتاری کدامند؟
بر اساس نتایج پژوهش برای هر یک از ۱۷۳ معیار اعتبار سنجی شده استانداردهایی در سه طبقه: پذیرش بدون اصلاح، پذیرش با اصلاح جزئی، و پذیرش با اصلاح کلی تعیین شد. البته بر اساس نتایج این مطالعه بعضی از ملاک‌ها در بیش از یک طبقه از استاندارد قرار گرفتند.

علی‌رغم اینکه هولبروک [۱۹] و جانسون [۲۳] اعتقاد دارند هنوز استانداردهای ارزیابی پایان نامه مبهم و رمزگونه است، ولی هولبروک و بورک [۲۱] اذعان داشتند که دانستن این استانداردها از ندانستن آن بهتر است و قضاوت درباره کیفیت پایان نامه را آسان‌تر می‌کند. زیرا چنین معیارها و استانداردهایی ارزیابی پایان نامه‌ها را بسیار روا و پایا می‌سازد. به علاوه داشتن چنین استانداردهایی نحوه نظارت بر پایان نامه‌ها و عملکرد دانشجویان را بهبود می‌بخشد. در جهت ضرورت ارائه استانداردهای ارزیابی پایان نامه‌ها می‌توان به نظر آدامز و وایت [۱]، ویتتر و دیگران [۳۸] و مولینز و کیلی [۳۱] استناد کرد.

همچنین نتایج پژوهش حاضر بر اساس نتایج تحلیل عاملی نمره‌هایی را برای معیارهای پایان نامه تعیین کرده است که می‌توان بر اساس آن پایان نامه‌های مکتوب رشته‌های علوم رفتاری را بر مبنای نمره مرسوم ۲۰ ارزش‌گذاری کرد. بنابراین استانداردهای نمره‌گذاری معیارهای تعیین شده نیز در این مطالعه مشخص شده‌اند. به نظر می‌رسد که این روش ارزش‌گذاری عینی برای پایان نامه‌های مکتوب، با چنین دقتی تاکنون مطرح نشده است و برای اولین بار

معیارهای ارزیابی ارزشگذاری کمی شده است. غالب پژوهش‌هایی که در این زمینه انجام شده است این معیارها را بسیار مبهم مطرح کرده اند و آنها را بطور کلی ارزشگذاری کرده اند. برای نمونه می توان به پژوهش پاتیراژ و دیگران [۳۲] اشاره کرد، که در آن تنها طبقه بندی فصول پایان نامه مشخص شده و جزئیات و وزن نمره گذاری معیارهای هر یک از فصول تعیین نشده است. این تعیین معیار بسیار کلی است و موجب دخالت قضاوت‌های ذهنی اساتید در ارزیابی کیفیت فصول پایان نامه می شود.

علاوه بر نتایجی که در تحلیل سؤال‌های پژوهش مطرح شد، ضروری است موارد زیر نیز مورد توجه قرار گیرند:

۱- مطابق با نتایج تحلیل عاملی در پژوهش حاضر می توان گفت که معیارهای تدوین شده حدود ۸۳ درصد کیفیت پایان نامه های کارشناسی ارشد رشته های علوم رفتاری دانشگاه پیام نور را اندازه می گیرد. پس با وجود اینکه این پژوهش موفق شده است که کلیت این مؤلفه را تا حدود زیادی بسنجد ولی هنوز حدود ۱۷ درصد این مؤلفه شامل خطای اندازه گیری می شود؛ بدین معنی که معیارهای دیگری باید مورد توجه قرار می گرفته، که از آنها غفلت شده است.

۲- معیارهای تدوین شده در این پژوهش لزوماً برای ارزیابی مطالعات کمی قابل استفاده است، و برای ارزیابی مطالعات کیفی هم شاید برخی از این معیارها قابل استفاده باشد. اما با توجه به اینکه ماهیت پژوهش های کیفی ذهنی است شاید نتوان از کلیت معیارها بهره گرفت و بنابراین به یک ارزش واحد رسید.

۴- نظرات اساتید و متخصصان تعیین کننده استانداردها در علوم رفتاری است. بنابراین کیفیت معیارها و استانداردهای تعیین شده نیز به نظرات این افراد وابسته است، پس با ارتقای دانش تخصصی اساتید در حوزه روش پژوهش و سنجش و اندازه گیری، به احتمال زیاد کیفیت این استانداردها نیز در پژوهشات آتی ارتقا خواهد یافت.

پیشنهادها

۱- معیارهای استخراج شده در این تحقیق در قالب دفترچه های راهنمای نگارش پایان نامه در اختیار دانشجویان و اساتید قرار گیرد، تا زمینه ای برای ارزیابی عینی تر پایان نامه ها بوجود آید،

۲- برای آشنایی اساتید و دانشجویان با معیارهای تدوین شده کارگاه های آموزشی تشکیل شود؛

۳- معیارها و استانداردهای ارزیابی پایان نامه های کارشناسی ارشد برای سایر رشته های دانشگاهی نیز بررسی و تدوین شود،

۴- با توجه به اینکه با مطالعات میدانی و کمی نمی توان معیارها و استانداردهایی برای مطالعات کیفی تدوین کرد، چگونگی تعیین این معیارها و استانداردها در مطالعات کیفی بررسی شود.

منابع

۱. Adams, G. B., & White, J. D. (۱۹۹۴) "Dissertation research in public administration and cognate fields: An assessment of methods and quality", *Public Administration Review* ۵۴(۶): ۵۶۵-۵۷۶.
۲. Anderson, L. (۲۰۰۲) *The underlying structure of examiners' reports*, Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, L A.
۳. Austin, A. (۲۰۰۰) *Assessing doctoral student's progress along developmental dimensions*, Paper presented at the annual meeting of the Association for the Study of Higher Education, Sacramento, CA. Retrieved May ۲۰, ۲۰۰۵, from www.carnegiefoundation.org/CID/ashe?austin.pdf
۴. Boote, D. N., & Beile, P. (۲۰۰۴) *The quality of dissertation literature reviews: A missing link research preparation*, Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, San Diego, CA.
۵. Boote, D. N. & Beile, P. M. (۲۰۰۵) Scholars before researchers: On the centrality of the dissertation literature review in research preparation, *Educational Researcher* ۳۴(۶): ۳-۱۵.
۶. Borkowski (Eds.) *The assessment of doctoral education: Emerging criteria and new models for improving outcomes* (pp. ۲۱۵-۲۳۷). Sterling, VA: Stylus.
۷. Bourke, S. (۲۰۰۲) *Links between PhD candidate background, aspects of candidature, examiner information, and the examiner reports*, Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA.
۸. Bruce, C. (۱۹۹۴) "Research students' early experiences of the dissertation literature review", *Studies in Higher Education* ۱۹(۲): ۲۱۷-۲۲۹.
۹. Bruce, C. (۲۰۰۱) "Interpreting the scope of their literature reviews: Significant differences in research students' concerns", *New World Library* ۱۰۲(۱۱۶۳/۱۱۶۴): ۱۵۸-۱۶۵.
۱۰. Committee on Science, Engineering, and Public Policy. (۱۹۹۵) *Reshaping the graduate education of scientists and engineers*, Washington, DC: National Academy Press.
۱۱. Committee on Science, Engineering, and Public Policy (۲۰۰۰) *Enhancing the postdoctoral experience for scientists and engineers*, Washington, DC: National Academy Press. REFERENCES ۳۹۷.
۱۲. Council of Graduate Schools (۱۹۹۷) *The role and nature of the doctoral dissertation: A policy statement*, Washington, DC: Author.
۱۳. Council of Graduate Schools (۲۰۰۴) *The doctor of philosophy degree: A policy statement*, Washington, DC: Author.
۱۴. Delamont, S., Atkinson, P., and Parry, O. (۲۰۰۲) *The doctoral experience: Success and failure in graduate school*, London: Falmer Press.
۱۵. Golde, C. M. & Dore, T. M. (۲۰۰۱) *At cross purposes: What the experiences of today's doctoral students reveal about doctoral education*, Philadelphia, PA: The Pew Charitable Trusts.
۱۶. Golde, C. M., Walker, G. E., & Associates (۲۰۰۶) *Envisioning the future of doctoral education: Preparing stewards of the discipline*, Carnegie essays on the doctorate. San

۱۷. Hand, L. and Clewes, D. (۲۰۰۰) "Marking the difference: an investigation of the criteria used for assessing undergraduate dissertations in a business school" *Assessment & Evaluation in Higher Education* ۲۵:۵-۲۱.
۱۸. Hart, C. (۱۹۹۹) *Doing a literature review: Releasing the social science research imagination*, Thousand Oaks, CA: Sage.
۱۹. Holbrook, A. (۲۰۰۲) *Examining the quality of doctoral research*, Symposium presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA.
۲۰. Holbrook, A. (۲۰۰۲b) *How examiners of doctoral theses utilize the written report*, Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA.
۲۱. Holbrook, A., & Bourke, S. (۲۰۰۲) *PhD assessment: Design of the study, qualities of examiner reports and candidature information*, Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA.
۲۲. Isaac, P. D., Quinlan, S. V., & Walker, M. M. (۱۹۹۲) "Faculty perceptions of the doctoral dissertation", *Journal of Higher Education* ۶۳(۳): ۲۴۱-۲۶۸.
۲۳. Johnston, S. (۱۹۹۷) "Examining the examiners: An analysis of examiners' reports on doctoral theses", *Studies in Higher Education* ۲۲(۳): ۳۳۳-۳۴۷.
۲۴. Laming, D. (۲۰۰۳) *Marking university exams*, Presentation at one day seminar on Assessment in Psychology degrees, St Barts Hospital, London, ۲۱ March, ۲۰۰۳.
۲۵. Lovat, T. (۲۰۰۲). "Ways of knowing": *How examiners position themselves in relation to the doctoral*, Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA.
۲۶. Lovitts, B. E. (۲۰۰۱) *Leaving the ivory tower: The causes and consequences of departure from doctoral study*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
۲۷. Lovitts, B. E. (۲۰۰۷) *Making the implicit explicit: A conceptual approach for assessing the outcomes of doctoral education*, Paper presented at the annual meeting of the Association for the Study of Higher Education, Sacramento, CA. Retrieved from. www.carnegiefoundation.org/CID/ashe?lovitts.pdf.
۲۸. Lovitts, B. E. (۲۰۰۴) *Faculty perspectives on issues related to the transition to independent research*, Unpublished manuscript.
۲۹. Lovitts, B. E. (۲۰۰۵) "Being a good course-taker is not enough. A theoretical perspective on the transition to independent research", *Studies in Higher Education* ۳۰(۲): ۱۳۷-۱۵۴.
۳۰. Maki & Borkowski, N. (Eds.) *The assessment of doctoral education: Emerging criteria and new models for improving outcomes* (pp. ۵۳-۸۲). Sterling, VA: Stylus.
۳۱. Mullins, G. & Kiley, M. (۲۰۰۲) "It's a PhD, not a Nobel Prize: How experienced examiners assess research theses", *Studies in Higher Education* ۲۷(۴): ۳۶۹-۳۸۶.
۳۲. Pathirage, C., Haigh, R., Amaratunga, D., Baldry, D. and Green, C. (۲۰۰۴) 'Improving Dissertation Assessment', *Education in a Changing Environment*, University of Salford.
۳۳. Saunders, M. and Davis, S. (۱۹۹۸) "The use of assessment criteria to ensure consistency of marking", *Quality Assurance in Education* ۶(۳): ۱۶۲-۱۷۲.

۳۴. Simpkins, W. S. (۱۹۸۷) "The way examiners assess critical thinking in educational administration theses" *Journal of Educational Administration* ۲۵(۲): ۲۴۸-۲۶۸.
۳۵. Swales, J. & Najjar, H. (۱۹۸۷) "The writing of research article introductions", *Written Communication* ۴(۲): ۱۷۵-۱۹۱.
۳۶. Wiggins, G. (۱۹۸۹) "A true test: Toward more authentic and equitable assessment", *Phi Delta Kappan* ۷۰(۹): ۷۰۳-۷۱۳.
۳۷. Williams, W. M. & Yang, L. T. (۱۹۹۹) Organizational creativity, in R. J. Sternberg (Ed.) *Handbook of creativity* (pp. ۳۷۳-۳۹۱). Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
۳۸. Winter, R., Griffiths, M., & Green, K. (۲۰۰۰) "The 'academic' qualities of practice: What are the criteria for a practiced-based PhD?", *Studies in Higher Education* ۲۵(۱): ۲۵-۳۷.

